

DİL DEVRİMİ (Ulusallaşmanın Önemli Bir Aşaması)

Atatürk bizi, milliyetimize ve Türk ulusal bilincine sahip kılarken bir taraftan da “Türk Ulusal Dili” üzerinde çalışıyor ve dil devrimini gerçekleştiriyordu. Osmanlı devrinde cahil ile okumuş; devlet adamı ile halk, birbirleriyle konuşup anlaşma olanağını hemen hemen yitirmişlerdi. Arabî ve Farisî deyimler arasında Türkçe, neredeyse silinip gidiyordu. Bütün bu karmaşıklığa son veren Atatürk olmuştur.

Dil devrimi, gerçekte milliyetçilik devriminin bir bakıma tamamlayıcısı olmuştur. Yeni harflerin kabulünden sonra ilk 10 yıl içinde dilimizdeki “özleşme” “arındırma” ve “gelişme” hızlanmıştır. Zira yeni yazı bizi Arapça ve Farsça sözlerden uzaklaştırıp, Türkçe konuşup yazmaya zorlamıştır.

Bilindiği gibi her ulusun bir dili vardır ve bu dilin de bir fonetiği, yani gırtlaktan çıkan ses yapısı mevcuttur. Konuşulan dil; o dile uygun bir fonetikle yazılamadığı takdirde o dil, dil olmaktan çıkar. Nitekim Türkçe’de gırtlaktan çıkan sesli ve sessiz harfler bellidir. Eski yazı dediğimiz Arap Alfabeti ise Türk insanının gırtlaktan çıkan ses yapısına kesinlikle uymamaktadır.

Bu açıklamadan da kolayca anlaşıldığı gibi Arap Alfabetesindeki harflerle Türkçe bir sözü yazmak diltik tekniği bakımından mümkün değildir. Bu böyle olduğu gibi, İngiliz, Fransız ya da Rus alfabetesindeki harflerle Türkçenin veya bir başka dilin yazılması da mümkün değildir.

Bu durumu herkesten önce gören Atatürk, Türk dilinin yazılışına uygun olan sesli ve sessiz harfleri bilimsel metotla bir araya getirerek konuşma fonetiğimize uygun bir yazı (alfabe) fonetiğini de bize kazandırmış oldu. Böylece, dilimiz bacımsızlığa erişmiş; Arapça, Farsça kelimeler kendiliğinden ayıklanmaya başlanmıştır.

Dil devriminin içinde yalnızca harf sorununun çözümlenmesi ile yetinilmemiş, aynı zamanda terminoloji dediğimiz, bilim adamları tarafından konulmuş, insanlığın müşterek malı olan uygarlığın her bir uzmanlık ve bu uzmanlıkların belli bölümlerinin anlatımında kullanılan sözcükler ve deyimlerde de devrim yapılmıştır.

Örneğin; diplomatların, tabiplerin, teknisyenlerin, kimyacıların, matematikçilerin uzmanlık dalları ile ilgili ayrı ayrı terminolojileri vardır. Türkçe karşılıkları bulunamayan bu gibi deyimlerin, uluslararası kullanımları kabul edilmiştir.

Cumhuriyete kadar, Arap kültürü etkisiyle, Arap dili ve grameri ile türetilmiş uzmanlık terminolojileri (ıstılâhları)’nı kullanıyorduk. Büyük Atatürk, batılılaşma yolunda, batı terminolojilerini millileştirmeyi de dikkate alarak dilimize kazandırmış, böylece batı bilimine kolaylıkla ayak uydurmak ve batı uygarlığına yetişmek için, ulusumuza büyük bir atılım hızı

kazandırmıştır.

Terminoloji devrimi, dil devrimimizin bir bölümünü teşkil eder. Terminoloji denilen o uzmanlık deyimlerini bilenler, yabancı dille de konuştuklarında kendi meslektaşlarıyla kolayca anlaşılır. Başka dillerle yazılmış mesleki eserleri kolayca anlarlar. Uluslararası terminolojilerin kullanılması ulusal dilimize zarar vermez. Ancak, bu konuda ölçülü davranmak da şarttır. Kendi dilimizde karşılığı bulunan ve kullanılan bir deyim varken, uluslararası bir terminolojidir diye gereksiz yere dilimize yabancı kelimeleri doldurmaktan da sakınmalıdır.

Bu arada şunu da belirtmeliyim ki, Ruslar, kendi "kril" alfabelerini bütün azınlıklarına özellikle Türk asıllı olan uyruklarına zorla kabul ettirerek tam bir asimilasyon (benzeşme) politikasını bu yoldan uygulamışlardır. Rus harfleri ile Türkçe bir kelimeyi tam aksanı (söylenişi ile yazmaya, konuşmaya olanak yoktur. Ruslar bu yolla orta Asya Türk dillerini bozmuşlardır. Çin alfabesi ile Türk kelimesini yazmak nasıl mümkün değilse, bir İngiliz ya da Alman fonetiği ve alfabesi ile Türkçe'yi ifade etmek de mümkün değildir.

Dil devrimi harf devrimi ile bir arada görülmeli ve biri, diğerinin tamamlayıcısı olduğu bilinmelidir. Ulusal dil bu şekilde yaratılır. Atatürk'ün, bu devrimi ile ne kadar büyük bir iş yapmış olduğunu giderek daha iyi anlayabiliyoruz.

DİL DEVRİMİNİN AMACI

Özleşme: (Gittikçe öz haline getirme),

Geliştirme ve arındırma (Dilimize yeni girecek sözlere Türkçe karşılık bulmak ve kullanılan yabancı kelimelerin yerine öztürkçelerini yerleştirmektir).

Sadeleştirme gibi genel amaçları vardır.

Atatürk'ün yaptığı dil devriminin sonunda işte hepimiz birbirimizle rahatça konuşup anlayabiliyoruz. Bir başbakanın sözünü bir köylü ve bir profesörün dersini genç bir çocuk anlayabiliyor. Türk Ulusu, Atatürk'den sonra böylece birbiriyle konuşur ve anlaşır hale gelmiştir.

O halde tarihimize, dilimize ve milliyetimize sahip çıkmak ve bunların üzerine titretmek, gelişmelerine yardıma olarak çalışmak, Atatürk ilkelerine sahip olmanın bir anlamını taşır. Bu konuda dikkat edilecek husus; kültürel ilişkilerimizi devam ettirmek durumunda bulunduğumuz, siyasi sınırlarımız dışındaki büyük Türk kütleleriyle anlaşabileceğimiz bir dil yapısına kavuşmaktır. Aksi takdirde, TRT'nin Türkiye'nin Sesi Radyosundan dünyaya Türkçe seslenen spikerini kim anlayacaktır? Anlaşılabilir bir dil kullanılmadıkça bu kültürel bağ nasıl korunacaktır. Kanımca bu hususa özen göstermekte yarar ve zorunluluk vardır. Dil devrimi, ulusal bir kültürün gelişmesi için, ulusal bir dilin yeniden canlandırılması

prensibine dayanır. Atatürk, Türk ulusunu ulusalcılığa ve ulusal bilince sahip kılarken, ulusalcılığa ve ulus olabilme faktörlerinden en önemlisini oluşturan “ulusal Türk dili” üzerinde bizzat çalışmalar yapmaya başlamıştı.

Osmanlı döneminde ve hatta İslâmiyet sonrası Türklük dünyasında Türk dili büyük sarsıntılar geçirmiştir. Oysa ki, Türk ulusunun yer küresi üzerinde yaşadığından bu yana bağımsız bir sözlü edebiyatı, dili ve Orhun Kitabelerinden öğrendiğimize göre de V. ve V. yüzyıldan itibaren de yazılı bir edebiyatı olmuştur. Bu gerçeğe rağmen, Atatürk dil devrimini yaptığı yıllara kadar Türk ulusu bir bütün olarak birbirleriyle konuşup anlaşabilme olanağını yitirmiş bulunuyordu- Okumuş-cahil ile, yönetici-halk arasında, dil birliği tamamen yok olmaya yüz tutmuştu.

Dil devrimi, gerçekte ulusçuluk ilkesinin tamamlayıcı bir unsuru olmuş ve halkın konuştuğu dili esas aldığından dolayı da Halkçılık ilkesine hizmet etmiştir. Atatürk diyor ki:

“ulusal duygu ile dil arasındaki bağ, çok kuvvelidir. Dilin ulusal ve zengin olması, ulusal duyguların gelişmesinde başlıca etkidir. Ülkesini, bağımsızlığını korumasını bilen Türk milleti, dilini ve yabancı boyunduruğundan kurtarmalıdır.”

“ulusalcılığın çok belli niteliklerinden biri dildir. Türk ulusundanım diyen insan, her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk kültürüne, topluluğuna bağlılığını iddia ederse buna inanmak doğru olmaz ...”

“Türk milletinin milli dili ve milli benliği, bütün hayatına hakim ve esas kalacaktır...”

DİL DEVRİMİNİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ

Dil devriminin Atatürk'ün görüşündeki yerini tespit edebilmek için, kendisinin bu konudaki düşüncelerini ele alacağız. Diyor ki:

“...Millet dil, kültür ve ülke ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir toplumdur.”

Atatürk, dil bağı, ulus olabilmenin ilk şartları arasında görmüştür. Gerçekten de bu devrim, ulusal bir kültürün yaratılabilmesi için ulusal bir dilin yeniden canlandırılması amacına yöneliktir.

Çünkü, ulusal birliğin ilk unsuru kültür birliğidir. Halkla aydını birbirine yaklaştıran en etkili araç hiç kuşkusuz, her iki zümrenin kolaylıkla anlaşabilecekleri sade bir dildir. Atatürk 1932 yılında:

“Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için bütün devlet teşkilatımızın, dikkatli, ilgili olmasını isteriz” (Söylev ve Demeçler, C. I, 5. 311)

demiş ve bu amaçla da 1932 yılında “Türk Dilini Tetkik Cemiyeti”ni kurmuştur. Bu cemiyet aynı yıl içinde “Türk Dil Kurumu” ismiyle çalışmalarını Atatürk'ün yakın gözetimi altında sürdürmüştür).

Dil Kurumu, 1937 yılına kadar çok verimli bir çalışma göstermiş ve bilimsel terimlerin önemli kısmı özleştirme ve arındırma sonucu olarak temiz bir Türkçe'ye dönüştürülmüştür. Ancak, Atatürk'ün ölümünden sonra, Dil Kurumunun aynı doğrultuda çalıştığını kanıtlayacak tutamaklardan oldukça yoksun kalındığını söylemek, insafsızlık olmayacaktır.

Atatürk, Dil ve Tarih Kurumlarının daha sonraki çalışma dönemleri için şu tarihi direktifi vermiş ve işi, bu iki kurumun inisiyatifine terk etmiştir:

“Türk Dil Kurumu çalışmalarına sonuna dek katılacak değilim. Tarih Kurumunun kuruluşunu izleyen yıllarda, tarih üzerine arkadaşları teşvik için beraber çalıştım; sonucunda bu kurum teşkilâtlandıktan ve çalışmalarına hız verdikten sonra, Tarih Kurumunun çalışmalarına karışmıyorum. Kurum üyeleri bildikleri gibi akademik çalışmalarına devam ediyorlar. Dil Kurumu çalışmalarına da ilgim böyle olacaktır. Dil bilginlerinin uzmanların akademik çalışmalarına karışmayacağım. Sizin de -toplantıdaki Dil Kurumu Merkez Kurulu Üyelerine hitaben- çalışmalarınızı bilimin son verilerine uydurmanız gerekir.” (1937)

Atatürk tarafından başlatılan dilcilik çalışmaları, O'nun gösterdiği yönde geliştikçe hiç kuşkusuz hedefine ulaşacak, aksi halde, yazı dili ile konuşma dili ve halkla aydın dili arasında gene kopukluklar olacaktır. Tarihten ders almak bu konudaki sorunun çözümü için en geçerli bir metottur.

Ana dilin, asıl kaynaklarına dönüş zorunluluğunu Batı'da ilk kez ortaya atan Roma filozofu Çiçeron'dur. Doğuda da dil ve kültür emperyalizmine ilk kez karşı koyanlar, Türk dilini taş anıtlar üzerine işleyerek, düşmana karşı koruyan ve sonsuzlaştıranlar, Göktürk Hakanları; Kül Tegin, Bilge Kağan ve Tonyukuk olmuştur. Anadolu'da Türk dilini Farsça'ya karşı savunan ve koruyan Karamanoğlu Mehmet Bey (1277) Selçuk Türk'ünün ilk dil devrimcisidir. Dil devrimi bir ulusun kendi kaynaklarını canıma, kendi asıl ana varlığına ve özüne sahip çıkma davasıdır. Atatürk de bunu istemiştir.

Türk dil devriminin, Atatürk'ün gösterdiği hedefe daha etken ve daha erken ulaşabilmesi için, Türk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile yine Atatürk tarafından kurulan ve çalışma amacı ve dilcilik konusu yönünden aynı sorumluluğu taşıyan Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin çok sıkı bir işbirliği halinde çalışmasında zorunluluk vardır. Bu gün için böyle bir işbirliğinin etkili biçimde sürdürüldüğüne ait elimizde doyurucu ve yeterli belgeler mevcut değildir.

Türk dilinin istenilen amaç doğrultusunda gelişmesi, oluşması, benliğini bulup daha da zenginleşmesi için; tarih bilincine dayalı, yaşayan Türkçe ve lehçelerine saygılı bir sözcük üretimine Türk Dil Kurumunun ve konuyla ilgili üniversitelerimizin hep birlikte başarılı çalışmalar yaparak, az zamanda dil sorunumuzun, Atatürkçü düşünce içerisinde çözüme

bağlanmasını beklemekteyiz.

Bu gün dünya üzerinde çeşitli Türk lehçeleriyle konuşan 200 milyon Türk vardır. Bunun yaklaşık 70 milyonu anavatanında yaşamaktadır. Dilcilikle uğraşan kurum ve kuruluşların üzerinde durmalarında fayda görülen çok önemli bir sorun da, Türk dilinin özleştirilmesi, geliştirilmesi ve arıtılması konusu üzerinde çalışmalarını sürdürürken, dünya Türklüğünün müşterek bir dil çizgisine yakınlaştırılmasını göz önünde tutmaları faydalıdır. Türkiye Radyolarının elektro manyetik dalgalarının uzandığı coğrafi alan içinde yaşayan milyonlarca Türk, Anadolu Türklüğü ile kültür birliğini ancak bu yolla devam ettirebilir, dış Türkler de ancak bu yol ile anavatan Türklüğünün düşünce potasında kalabilir.

Atatürk Dil devrimini yaparken bu çalışmalarını Türk Tarih Devrimi diyebileceğimiz ve birbirinden ayrılması mümkün olmayan diğer önemli bir konuyla beraber yürütmüştür. Ayrıca, Türk dilini yabancı boyunduruğundan kurtarmak için, “Harf devrimini” dil devriminin ayrılmaz bir parçası olarak görmüştür. O halde, dil, tarih ve harf devrimleri, Türk ulusunun ulusal benliğe ve bilince ulaşmasının birer aracı olarak kültürel yaşantımızda; üzerindeki çalışmalarımızı ve bu konuda kazanılan değerlerimizi her gün daha da etkili bir biçimde devam ettirmek, Atatürkçü bir düşüncenin savunulması olacaktır.

Eski yazının hasretini duyanlar, dil üzerindeki çalışmaları kasıtlı olarak baltalamaya çalışanların, aynı zamanda milliyetçi olmaları mümkün değildir.

Kaynak: Em. Tümgeneral, Olcayto, Turhan; Dinimiz ne Emrediyor, Atatürk Ne Yaptı? “Devrimimiz İlkelerimiz”, sf: 114-115, 8. Baskı, Ajans- Türk, Ankara, 1998.